

Vodeći uzroci smrti stanovnika Dubrovačko-neretvanske županije za dob 0-64 godine za razdoblje 1996.-2005. godine (Major Causes of Death in The Population of Dubrovnik-Neretva County aged 0-64 years from 1996 to 2005)

Ankica Džono-Boban

Zavod za javno zdravstvo Dubrovačko-neretvanske županije
Odjel za socijalnu medicinu, zdravstveno informiranje i zdravstveni odgoj

Sažetak

Praćenje smrtnosti osoba u dobi 0-64 godine je značajan javnozdravstveni segment iz više razloga: zbog gubitka mladih osoba koje se tek trebaju razviti u odraslog odgovornog pojedinca društva te predstavljaju budući temelj društveno-gospodarskog razvoja, zbog gubitka ekonomski aktivnog stanovništva zbog čega mnoge obitelji ostaju bez hranitelja obitelji, a društvo bez radne snage, kao i zbog smanjenja reproduktivnog potencijala što će se odraziti na demografske karakteristike.

U razdoblju od 1996. do 2005. godine u Dubrovačko-neretvanskoj županiji svaka peta umrla osoba preminula je prije 65. godine života, odnosno svaki drugi dan jedna muška osoba, a svaki četvrti dan jedna ženska osoba. Vodeći uzroci smrtnosti ove dobi su zloćudne novotvorine, 36,1%, bolesti srca i krvnih žila, 28,9%, nasilne smrti, 13,7%, te bolesti probavnog sustava, 6,6%. Standardizirane stope smrtnosti od zloćudnih novotvorina, kardiovaskularnih bolesti i nasilnih smrti su više za muški nego za ženski spol. Ishemične bolesti srca i zloćudna novotvorina bronha i pluća su najčešći pojedinačni uzroci smrti u dobi 0-64 godine za mušku populaciju, a zloćudna novotvorina dojke za žensku. U 2005. godini izgubljeno je 1.390 godina života zbog zloćudnih novotvorina, 1.014 godina zbog kardiovaskularnih bolesti, 734 godine zbog nasilnih smrti, te 573 godine zbog ostalih uzroka smrti.

Poznavajući rizične čimbenike, koji su pretežito vezani za način življenja i ponašanje pojedinca ali i društva u cjelini, učinkovitost u smanjenju izbjegljivih smrti nije samo u djelokrugu zdravstvenog sektora, nego je nužna intersektorska suradnja i na lokalnoj i na nacionalnoj razini.

Ključne riječi: smrtnost, dob 0-64 godine, Dubrovačko-neretvanska županija

Abstract

Monitoring mortality for ages between 0 and 64 is a very important aspect for public health segment for the following reasons; due to the loss of youth developing into a responsible individuals and are representing a future foundation of socio-economical development, because of the loss of economically active persons which causes the loss of the family caretakers, and the society without a workforce as well as for the decrease of the reproductive potential which will impact the demographic characteristics.

In the period from 1996 to 2005 in Dubrovnik-Neretva County every fifth person has passed away before reaching the age of 65, i.e. every second day one male person and every fourth day one female person. The main cause of mortality at this age are malignant formations 36.1%, cardio-vascular and heart diseases 28.9%, violent deaths 13.7% and digestive system diseases 6,6%. The standardized mortality rate caused by malignant formations, cardio-vascular diseases and violent deaths are higher for males than for females. The ischemic heart diseases and malignant bronchi and lung formations are the largest causes of deaths among men aged 0-64, while for women it is malignant breast formations. In the year 2005, 1390 years of life was lost due to malignant formations, 1014 years due to cardio-vascular diseases, 734 years due to violent deaths, and 573 due to other causes of death. Being aware of various factors which are mostly related to lifestyle and the behavior of an individual as well as the society as a whole, the efficient decrease of avoidable deaths is not only in the hands of the health sector as much as it is in the necessary cooperation between sectors on the local and national level.

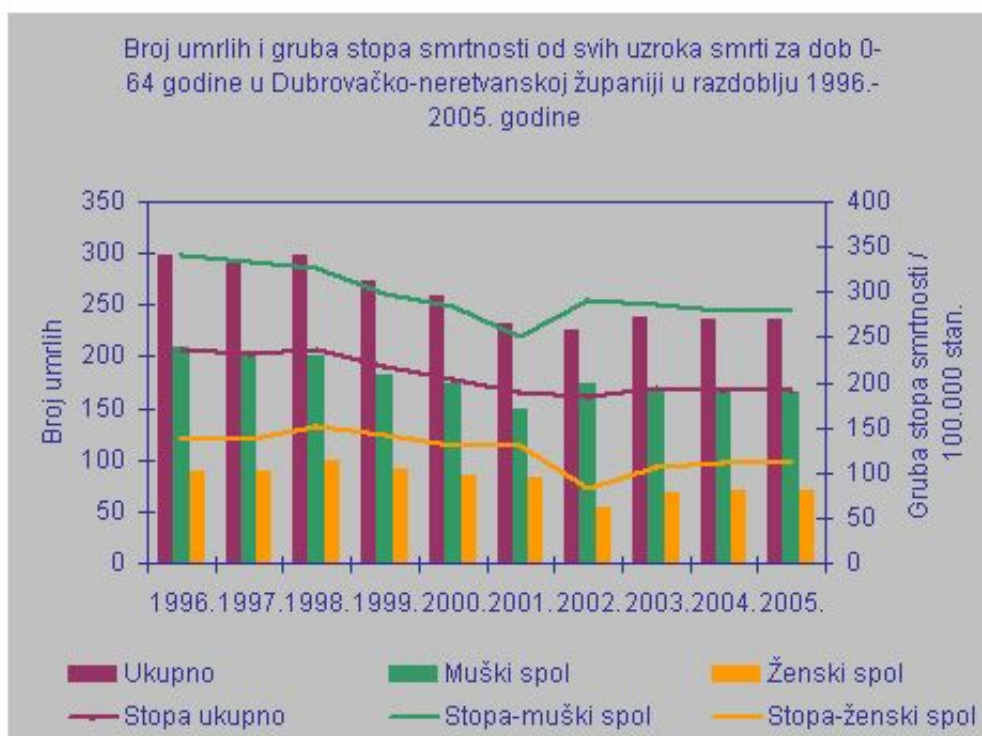
Key words: mortality, age 0-64 years, Dubrovnik-Neretva County

Pouzdanje informacije o uzrocima smrtnosti su važan element za razvoj regionalne, nacionalne i međunarodne zdravstvene politike za prevenciju i kontrolu bolesti i ozljeda. Projekcije globalnog mortaliteta do 2030. godine ukazuju da su zdravstveni trendovi u budućnosti određeni starenjem populacije, smanjenjem dobnog specifične stope smrtnosti od zaraznih bolesti, poremećaja prehrane, maternalne i perinatalne smrti, širenjem HIV-a, te porastom invalidnosti i smrtnosti vezano za kronične nezarazne bolesti (1). Zemlje s učinkovitijim programima kontrole bolesti, sa sustavnim

programima otkrivanja bolesti u najranijem stadiju razvoja, uspješno smanjuju prijevremeno umiranje.

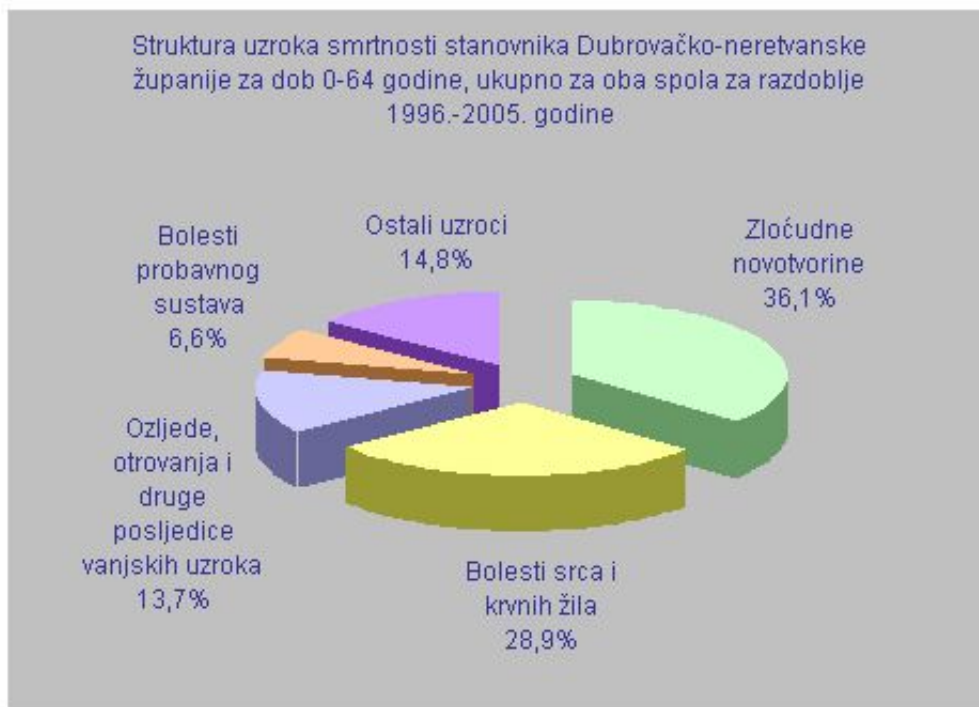
U većini razvijenih zemalja tri od četiri smrti odnose se na koronarnu srčanu bolest, zloćudnu novotvorinu, te smrt zbog prometne nezgode i drugih vanjskih uzroka (2). Rezultat velikog projekta prevencije kardiovaskularnih bolesti u Finskoj je smanjenje stope smrtnosti od koronarne srčane bolesti u muškoj populaciji za 65%, te smanjenje stope smrtnosti od raka pluća za 60% (3). Također je smanjena smrtnost od svih uzroka za oko 45%, što je dovelo do produženja životnog vijeka za približno 7 godina za muškarce i 6 godina za žene.

U razdoblju od 1996. do 2005. godine u Dubrovačko-neretvanskoj županiji (DNŽ) umrlo je 2.580 osoba u dobi 0-64 godine. Od toga je 1.776 osoba muškog spola, ili 68,8%, i 804 ženskog spola, ili 31,2%. Unutar spola, udio prijevremeno umrlih osoba muškog spola iznosi 28,2% u ukupnom broju umrlih osoba muškog spola, a udio ženskog spola 12,8% u ukupno broju umrlih osoba ženskog spola u dobi 0-64 godine. Zadnje tri godine promatranog razdoblja vidljiva je stagnacija broja umrlih prije 65. godine života kod oba spola, pri čemu je i dalje dvostruko veći broj umrlih osoba muškog spola, graf 1.

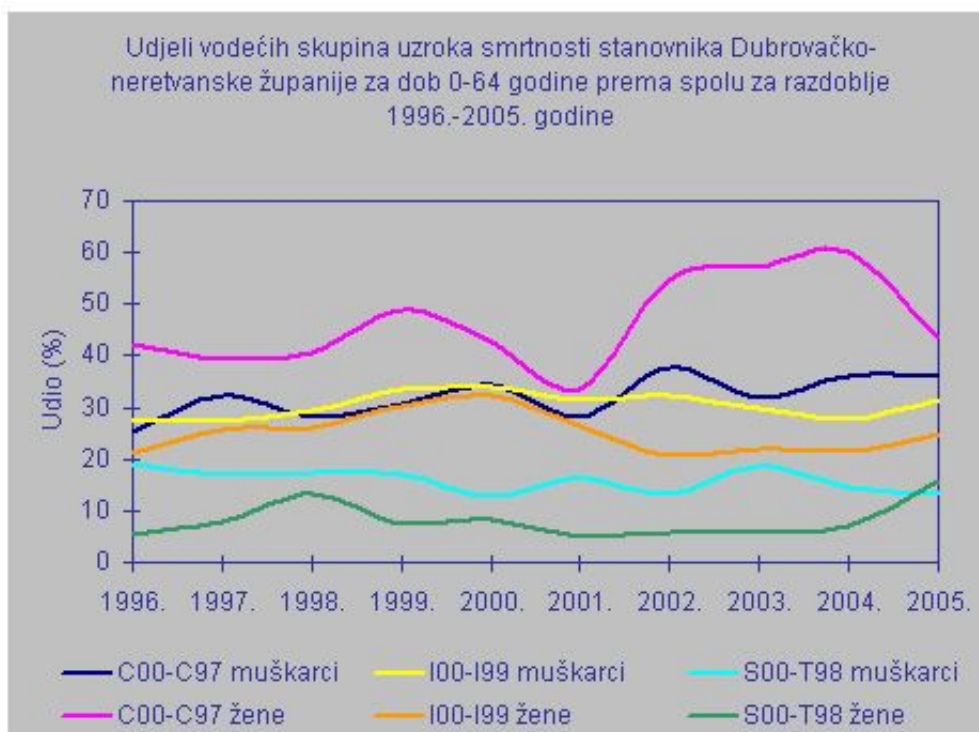
Graf 1.

Vodeće skupine bolesti u uzrocima smrtnosti ove dobi u DNŽ su zloćudne novotvorine, C00-C97, (931 umrla osoba), s udjelom od 36,1%, bolesti srca i krvnih žila, I00-I99, 745 umrlih osoba, ili 28,9%, nasilne smrti, ili ozljede, otrovanja i druge posljedice vanjskih uzroka, S00-T98, 352 umrle osobe, ili 13,7%, te bolesti probavnog sustava, K00-K93, 170 umrlih, ili 6,6%, graf 2. Ove četiri skupine bolesti obuhvaćaju 85,2% svih uzroka prijevremene smrti.

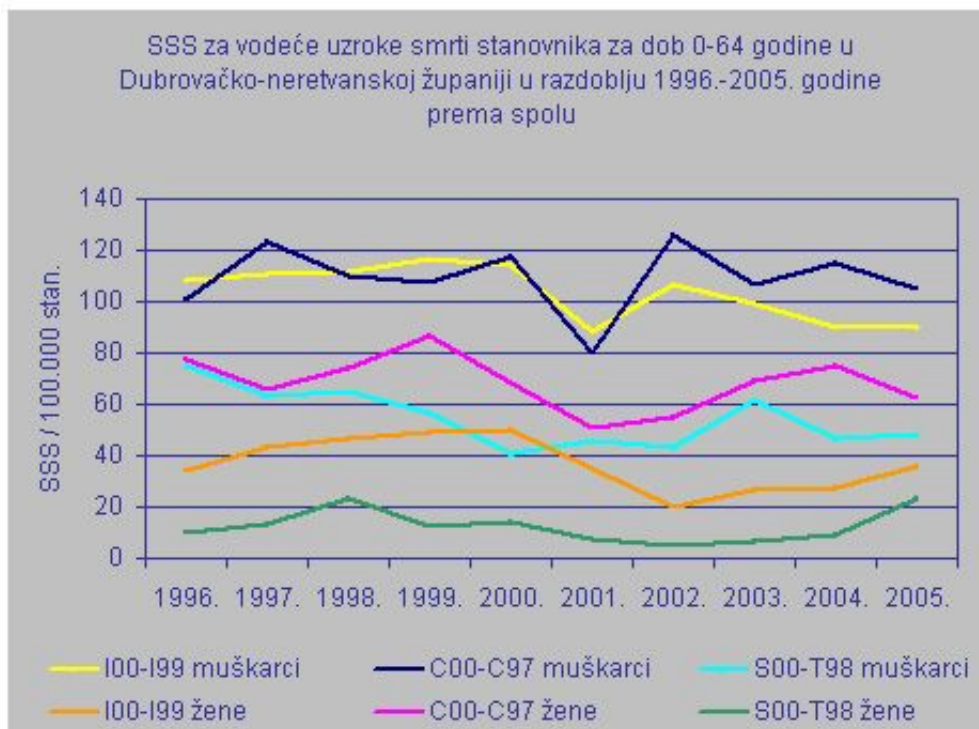
Graf 2.

Zloćudne novotvorine su češći uzrok smrti u dobi 0-64 godine kod ženske populacije s rasponom udjela od 33,7% do 60,0% u ukupnom broju umrlih ženskog spola te dobi, u usporedbi s muškom populacijom, 25,4% - 37,6%, graf 3. Udjeli kardiovaskularnih bolesti kao uzroka prijevremenog umiranja kreću se od 27,5% do 33,9% za muški spol i veći su od udjela za ženski spol, 20,8% - 32,1%, graf 3. Udjeli za skupinu nasilnih smrti za muški spol veći su od udjela za ženski; 12,6% - 19,1% za muški, odnosno 4,8% - 15,8% za ženski spol, graf 3.

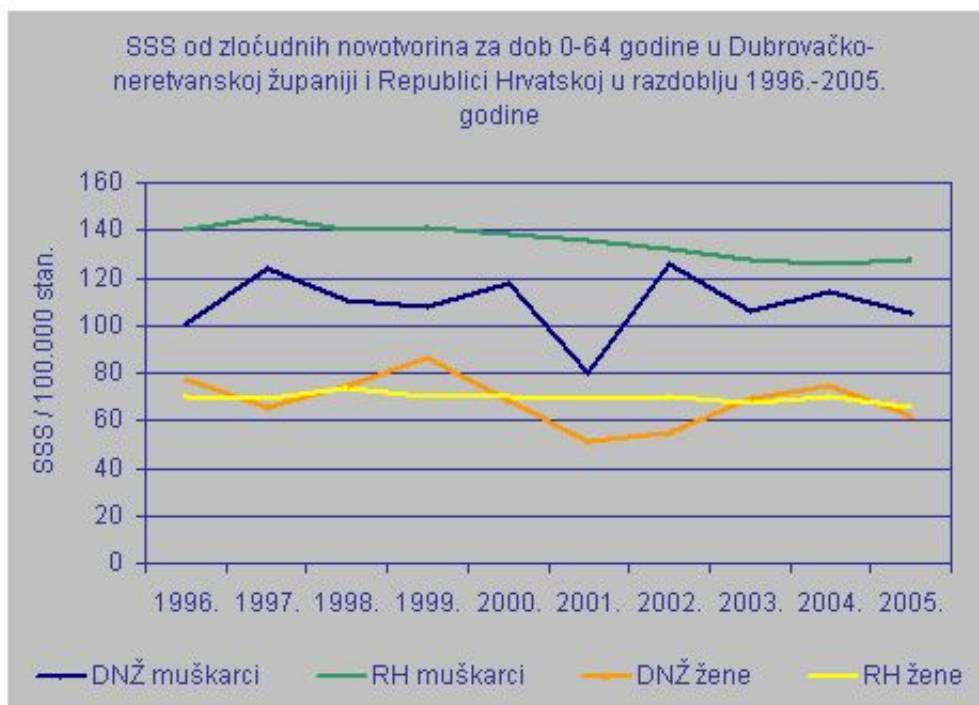
Graf 3.

Standardizirane stope smrtnosti (SSS) od zloćudnih novotvorina, kardiovaskularnih bolesti te ozljeda, otrovanja i drugih posljedica vanjskih uzroka su više za muški nego za ženski spol, graf 4.

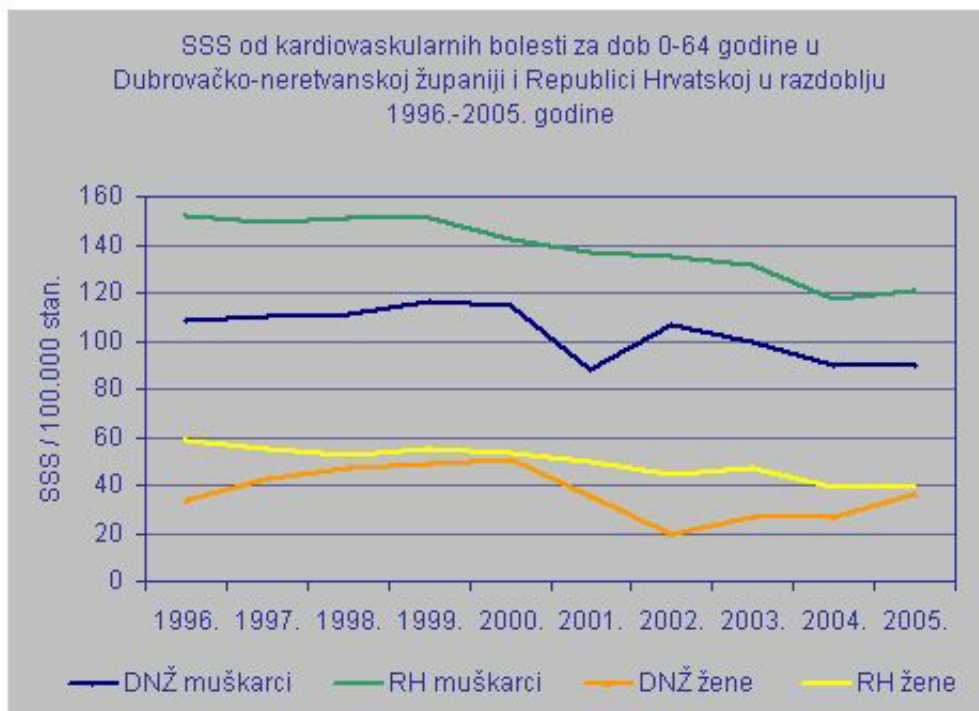
Graf 4.

SSS od zloćudnih novotvorina za dob 0-64 godine za muški spol u DNŽ kreću se od 101,1/100.000 stan. u 1996. do 105,0/100.000 stan. u 2005. godini. Usprkos oscilacijama, županijske stope imaju trend stagnacije u usporedbi s hrvatskim stopama koje imaju blagi silazni trend, graf 5. Iste stope za ženski spol u DNŽ pokazuju blagi silazni trend, sa 77,3/100.000 stan. u 1996. na 62,5/100.000 stan. u 2005. Istodobno je u Republici Hrvatskoj (RH) prisutan trend stagnacije.

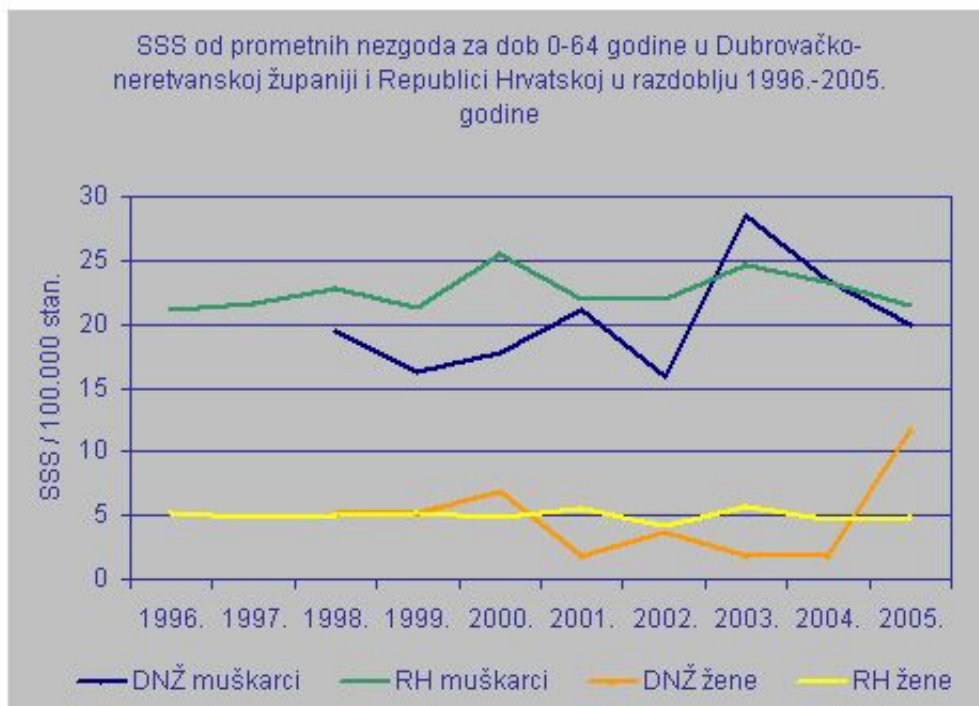
Graf 5.

SSS od kardiovaskularnih bolesti za dob 0-64 godine za muški spol u DNŽ imaju silazni trend, sa 108,5/100.000 stan. u 1996. na 89,8/100.000 stan. u 2005. godini, te su značajno više u usporedbi sa stopama za ženski spol, graf 6. U istom razdoblju ove stope za ženski spol rastu do 2000., zatim padaju do 2002., a nakon toga opet rastu do 2005. kada ova stopa iznosi 36,2/100.000 stan. Tijekom cijelog razdoblja županijske stope za oba spola su niže u usporedbi s hrvatskim stopama, koje imaju silazni trend.

Graf 6.

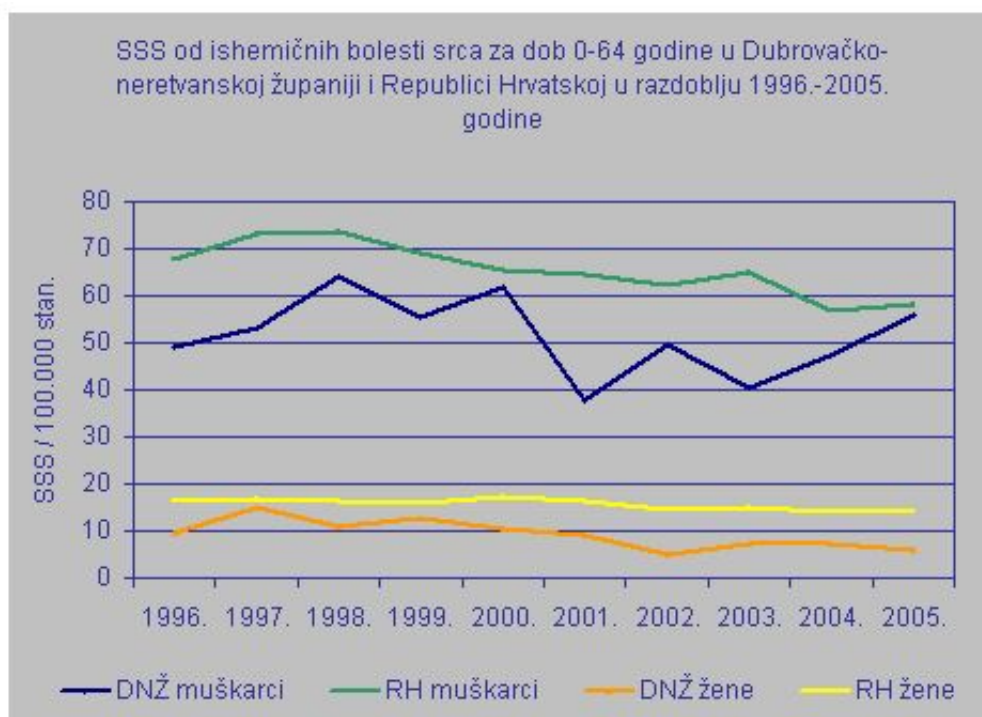
Najčešći uzrok nasilne smrti iz skupine ozljeda, otrovanja i drugih posljedica vanjskih uzroka su prometne nezgode. SSS od prometnih nezgoda za dob 0-64 godine za muški spol u DNŽ, usprkos oscilacijama, pokazuju uzlazni trend, i znatno su više od stopa za ženski spol, graf 7. U 2003. godini zabilježena je najviša stopa za muški spol, 28,5/100.000 stan., kada je istodobno ta stopa bila viša i od hrvatske stope. Stope za ženski spol u DNŽ u razdoblju 2001.-2004. imaju niske, uglavnom ujednačene SSS. Nakon toga, u 2005. godini, zabilježen je visoki skok stope, s 1,8/100.000 stan. u 2004. na 11,7/100.000 stan. u 2005. godini.

Graf 7.

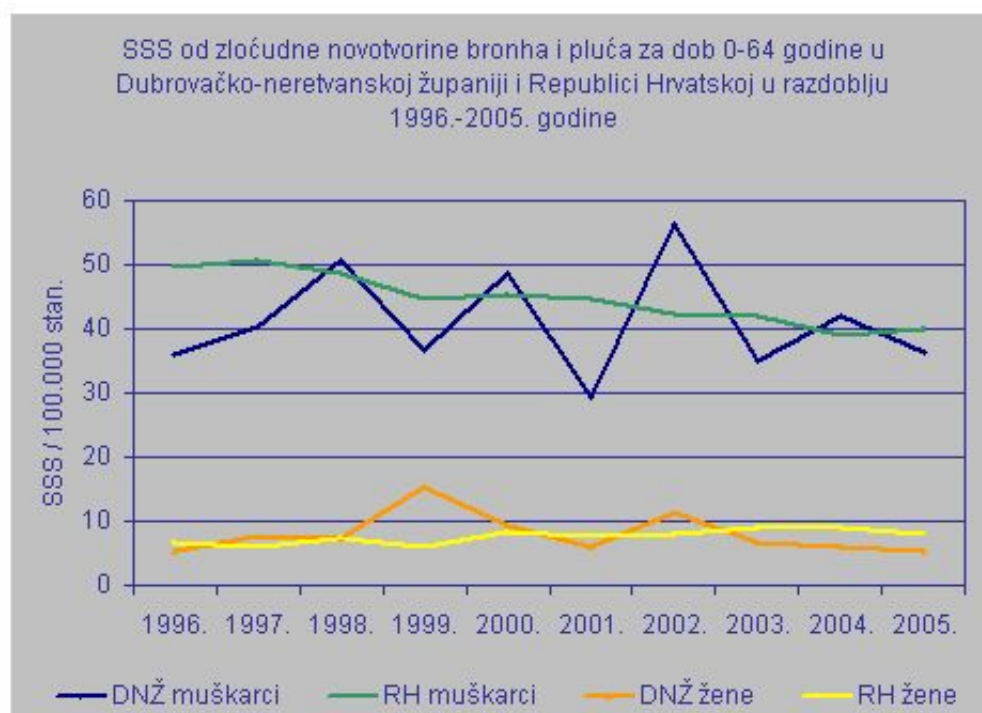
Ishemične bolesti srca, I20-I25, a najčešće se radi o akutnom infarktu miokarda, su vodeći uzrok smrti muškog spola u dobi 0-64 godine u DNŽ među pojedinačnim uzrocima. SSS za ove bolesti za muški spol u 1996. godini iznosi 49,3/100.000 stan., te nakon oscilacija, stopa raste, i u 2005. iznosi 55,7/100.000 stan., graf 8. Tijekom promatranog razdoblja ove županijske stope su niže od hrvatskih stopa za muški spol, koje imaju silazni trend, a značajno su više od županijskih stopa za ženski spol. SSS od ishemičnih bolesti srca za dob 0-64 godine za ženski spol u DNŽ imaju

lagano silazni trend, s 9,6/100.000 stan. u 1996. na 6,0/100.000 stan. u 2005., i nešto su niže od hrvatskih stopa za ženski spol.

Graf 8.

Zloćudna novotvorina bronha i pluća je drugi najčešći pojedinačni uzrok smrti u dobi 0-64 godine za muški spol, čije SSS, usprkos skokovima i padovima vrijednosti stopa, imaju trend stagnacije, 36,0/100.000 stan. u 1996., 36,4/100.000 stan. u 2005., graf 9. Stope za muški spol u DNŽ su značajno više u usporedbi sa županijskim stopama za ženski spol, koje također imaju trend stagnacije, 5,5/1000.000 stan. u 1996., 5,3/100.000 stan. u 2005. Istodobno hrvatske stope za muški spol imaju silazni trend, a za ženski lagano uzlazni.

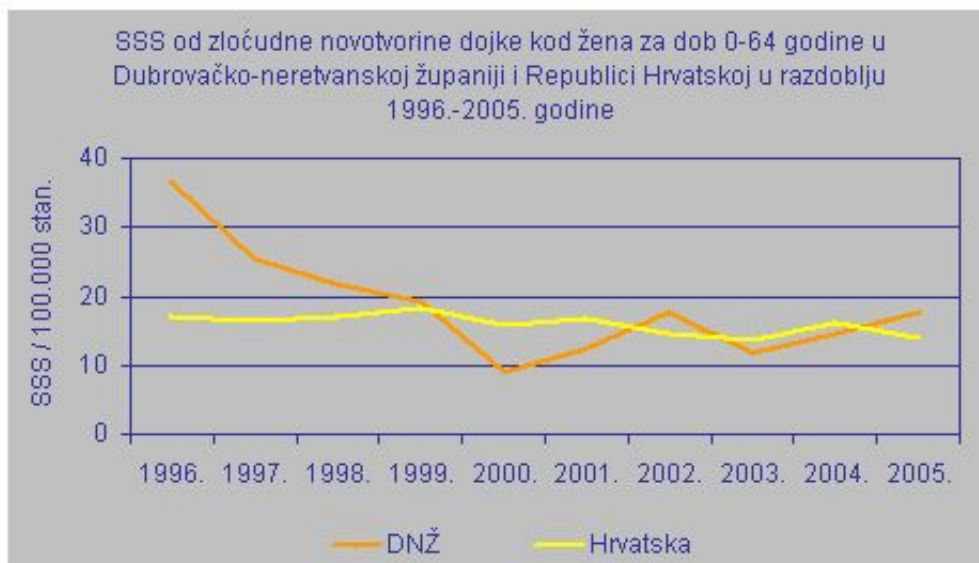

Graf 9.

Vodeći uzrok smrtnosti žena prije 65. godine života u DNŽ je zloćudna novotvorina dojke. SSS od ovog sijela raka padaju s 36,6/100.000 stan. u 1996. na 9,0/100.000 stan. u 2000., graf 10. Nakon toga stope imaju uzlazni trend i u 2005. godini iznosi 17,7/100.000 stan. U usporedbi s

hrvatskim stopama, županijske stope su više 1996.-1999., te u 2002. i 2005. godini.

U prvoj polovici promatranog razdoblja na drugom mjestu su bile cerebrovaskularne bolesti, čije SSS padaju s 19,6/100.000 stan. u 1996. na 7,4/100.000 stan. u 2005. godini, i niže su od hrvatskih stopa. U drugoj polovici analiziranog razdoblja među vodećim pojedinačnim uzrocima izmjenjuju se različite bolesti: arrest srca, prometne nezgode, zloćudna novotvorina gušterače, jajnika, pluća i debelog crijeva.

Graf 10.

U ovom desetogodišnjem razdoblju svaka peta umrla osoba preminula je prije 65. godine života, odnosno svaki drugi dan jedna muška osoba, a svaki četvrti dan jedna ženska osoba. U ukupnom broju umrlih prije 65. godine života dvostruko je veći udio prijevremno umrlih osoba muškog spola nego ženskog.

Životni vijek je sve duži, a očekivano trajanje života pri rođenju u DNŽ produžilo se sa 71,3 godine u 1996. na 74,0 godine u 2005. za muški spol, te sa 77,4 u 1996. na 78,5 godina u 2005. za ženski. Broj izgubljenih godina potencijalnog života je sve veći paralelno sa sve većim brojem prijevremenih smrti. U 2005. godini izgubljeno je 1.390 godina života zbog zloćudnih novotvorina, 1.014 godina zbog kardiovaskularnih bolesti, 734 godine zbog nasilnih smrti, te 573 godine zbog ostalih uzroka smrti.

Praćenje smrtnosti osoba u dobi 0-64 godine je značajan javnozdravstveni segment iz više razloga: zbog gubitka mladih osoba koje se tek trebaju razviti u odraslog odgovornog pojedinca društva te predstavljaju budući temelj društveno-gospodarskog razvoja, zbog gubitka ekonomski aktivnog stanovništva zbog čega mnoge obitelji ostaju bez hranitelja obitelji, a društvo bez radne snage, kao i zbog smanjenja reproduktivnog potencijala što će se odraziti na demografske karakteristike. Većina vodećih uzroka smrtnosti su preventabilne bolesti, koje se sustavnim mjerama primarne i sekundarne prevencije mnoge od njih mogu spriječiti i/ili smanjiti. Danas je u praksi malo implementiranih nacionalnih, a još manje regionalnih županijskih preventivnih programa. Poznavajući rizične čimbenike, koji su pretežito vezani za način življenja i ponašanje pojedinca ali i društva u cjelini, učinkovitost u smanjenju izbjegljivih smrti nije samo u djelokrugu zdravstvenog sektora, nego je nužna intersektorska suradnja i na lokalnoj i na nacionalnoj razini.

Literatura:

1. Mathers CD, Loncar D. Projections of Global Mortality and Burden of Disease from 2002 to 2030. PloS Med. 2006; 3(11): e442.
2. World Health Organization. World Health Report 2003. Shaping a future. Geneva: World Health Organization; 2003.
3. Puska P. Successful Prevention of Non-Communicable Diseases: 25 Years Experiences with North Karelia Project in Finland. Public Health Med. 2002; 4(1): 5-7.

Kontakt osoba:

Ankica Džono-Boban, dr. med.

Zavod za javno zdravstvo Dubrovačko-neretvanske županije

Odjel za socijalnu medicinu, zdravstveno informiranje i zdravstveni odgoj

Branitelja Dubrovnika 41, pp 58
20001 Dubrovnik
Tel: 020 341 006
Fax. 020 341 099
e-mail: ankica.dzono-boban@du.t-com.hr